

7. Richard N. Kocsis R. N. Criminal Profiling: Principles and Practice. Totowa : Humana Press, 2006. 368 p.

8. United Nations. The Minnesota Protocol on the Investigation of Potentially Unlawful Death (2016). New York : United Nations, 2016. 68 p.

9. Калюга К. В. Особа злочинця як об'єкт криміналістичного дослідження: сучасний стан та перспективи розвитку : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.09 / Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ. Дніпро, 2021. 32 с.

10. Калюга К. В. Особа злочинця як об'єкт криміналістичного дослідження: сучасний стан та перспективи розвитку : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.09 / Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ. Дніпро, 2021. 474 с.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-613-6-69>

ВІЙСЬКОВА ЮСТИЦІЯ В УКРАЇНІ ПОТРЕБУЄ ВІДНОВЛЕННЯ І ПІДТРИМКИ: ІСТОРІЯ І РЕАЛЬНІСТЬ

Карпенко Микола Іванович

доктор юридичних наук, доцент,

головний науковий співробітник

*Державна наукова установа «Інститут інформації, безпеки і права
Національної академії правових наук України»*

м. Київ, Україна

Стан військового правопорядку з 2014 р. і до нині свідчить про зростання військової злочинності, яка досягла таких розмірів, що є небезпечним фактором і цілком обґрунтовано загрожує военній безпеці України. Зокрема, за результатами 2025 р. спостерігається криза військової дисципліни та інституційної неспроможності у військовій сфері, в зв'язку з чим Офіс Генерального прокурора в Єдиному звіті про кримінальні правопорушення (форма № 1) інформацію про військові кримінальні правопорушення, що передбачені розділом XIX Особливої частини КК, не розкриває, передбачивши її (інформацію) лише для службового користування, як таку, що може негативно вплинути на стан обороноздатності держави. Разом з тим незадовільна правоохоронна діяльність у військовій сфері протягом тривалого часу свідчить про необхідність її подальшого удосконалення.

За період незалежності в Україні неодноразово ініціювалось питання про створення системи військових правоохоронних органів, діяльність яких би сприяла ефективній боротьбі із військовою злочинністю.

Ще у 1994 році фахівцями Міністерства оборони України був розроблений проєкт Закону України «Про військову міліцію», з прийняттям якого мали бути врегульовані питання боротьби із військовою злочинністю особового складу військових формувань України. Передбачалось, що особовий склад військової міліції (нині поліції) здійснюватиме функції за аналогією із міліцією щодо охорони громадського порядку у військових містечках, інших місцях постійного перебування особового складу військових формувань, розшуку зниклих військовослужбовців, зброї, забезпечення безпеки на транспортних комунікаціях з участю військової техніки і тому подібне. Але законопроект не отримав підтримки, а тому ситуація невизначеності у питаннях ефективної боротьби із військовою злочинністю «зависла» до 2000 року. Саме того року в Міноборони була створена організаційна група, членом якої був і автор цієї публікації, результатом роботи якої стала підготовка відповідного законопроекту і прийняття 07.03.2002 р. Верховною Радою України Закону України «Про Військову службу правопорядку у Збройних Силах України» № 3099-III. Як зазначено в преамбулі вказаного закону «цей Закон з метою подальшого зміцнення законності, правопорядку та військової дисципліни у Збройних Силах України, забезпечення конституційних прав військовослужбовців визначає статус, основні завдання, організацію та принципи діяльності Військової служби правопорядку у Збройних Силах України ...» [1].

Наступним етапом реформування правоохоронних органів держави стало затвердження Президентом України Концепції реформування кримінальної юстиції України на підставі Указу Президента України від 08.04.2008 № 311/2008 «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 15 лютого 2008 року "Про хід реформування системи кримінальної юстиції та правоохоронних органів». Як передбачає п. 4 зазначеної Концепції «реформування органів кримінальної юстиції має бути спрямовано на вдосконалення їхньої діяльності за європейськими стандартами з метою підвищення рівня захисту прав людини і основоположних свобод, посилення боротьби з кримінально караними діями і, як наслідок, на зростання довіри населення до цих органів» [2]. Зокрема, «Військова служба правопорядку у Збройних Силах України має бути перетворена у військову поліцію, яка здійснюватиме попередження, виявлення, розкриття злочинів та досудове розслідування справ про злочини проти встановленого

порядку несення військової служби» [2]. Зміст зазначеного передбачав, що однією із функцій новоствореної військової поліції буде проведення досудового слідства щодо військовослужбовців всіх військових формувань. Разом з тим, подальші рішення законодавця були іншими.

Після прийняття Закону України «Про Державне бюро розслідувань України» від 12 листопада 2015 року № 794-VIII досудове слідство було покладено на слідчі органи державного бюро розслідувань [3], хоча конкретно з листопада 2018 р. після його фактичного створення [4].

Розбалансованість як підслідності військових злочинів, так і військової юстиції (ліквідація військових судів в 2010 році і військової прокуратури в 2012 році, а потім її відновлення в 2014 році) не сприяли своєчасному і якісному досудовому розслідуванню вчинених військових злочинів та притягнення військовослужбовців, що їх вчинили, до кримінальної відповідальності.

Подальші події, що мали місце протягом 2019–2020 рр., які були пов'язані з реформуванням військової прокуратури і зміною статусу її фахівців з військовослужбовців на працівників ще більше, на нашу думку, загострили ситуацію щодо якісного проведення досудового розслідування вчинених військових кримінальних правопорушень у формі злочинів і кримінальних проступків та швидкого притягнення правопорушників до кримінальної відповідальності.

Тому питання реформування Військової служби правопорядку у Збройних Силах України і створення на її базі військової поліції не тільки не втратило актуальності, а ще більше загострило ситуацію боротьби з військовою злочинністю у військах (силах оборони) держави. Дивним сприймається той факт, що незважаючи на загрозливі тенденції із станом військової дисципліни серед окремої категорії військовослужбовців, проект Закону України «Про Військову поліцію», перший варіант якого був розроблений в Міністерстві оборони України ще в 2015 р., до цього часу не прийнятий. Тим самим ігнорується виконання завдання щодо реформування Військової служби правопорядку у Збройних Силах України у Військову поліцію, що передбачено Стратегічним оборонним бюлетенем України в оперативній цілі 3.7., введеного в дію Указом Президента України від 20 травня 2016 року № 240/2016 «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України «Про Стратегічний оборонний бюлетень України» [5].

Питання відновлення системи військової юстиції – правового механізму, покликаного виконувати правоохоронну функцію у військових формуваннях та функцію правосуддя щодо військовослужбовців, настільки актуалізувалось, що вимагає негайного законодавчого вирішення. Нині у Верховній Раді України на розгляді ще з 31.05.2024 р. знаходиться законопроект № 6569-д «Про Військову поліцію», який

на підставі Постанови Верховної Ради України «Про порядок денний п'ятнадцятої сесії Верховної Ради України дев'ятого скликання» від 10.02.2026 р. № 4775-IX включений до розгляду [6], стаття 5 («Завдання Військової поліції») якого не передбачає надання повноважень відповідним підрозділам самостійно здійснювати дізнання і досудове слідство щодо вчинених військових кримінальних правопорушень.

Реалізуючи надзвичайно важливі і необхідні для військової сфери правоохоронні функції, Військова поліція (в разі її створення) має бути наділена всім арсеналом сил і засобів для підтримання військового правопорядку на належному рівні серед особового складу військових формувань України.

Як зазначає Є.О. Сологуб, «реформування в Україні системи військової юстиції в цілому та окремо її елементів є складним і надзвичайно відповідальним процесом, від ефективності якого залежить не тільки незалежність, професійність та рівень фахової компетентності працівників таких правоохоронних органів, а взагалі національна безпека країни в оборонній та військовій сферах, можливість здійснення правосуддя та стан правової захищеності військовослужбовців» [7, с. 145].

Лише створення дієвої системи військової юстиції в Україні (військових судів, військової прокуратури, військової поліції) створить ефективні можливості щодо запобігання і протидії військовій злочинності, що, на нашу думку, посприє зменшенню її рівня і динаміки в Силах оборони України.

Література:

1. Про Військову службу правопорядку у Збройних Силах України : Закон України від 07.03.2002 №3099-III. *Офіційний вісник України*. 2002. № 14. Ст. 708.

2. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 15 лютого 2008 року "Про хід реформування системи кримінальної юстиції та правоохоронних органів" : Указ Президента України від 08.04.2008 №311/2008. *Офіційний вісник України*. 2008. №27. Ст. 838.

3. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13 квітня 2012 р. № 4651-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2013. № 9–10, № 11–12, № 13. Ст. 88.

4. ДБР розпочало свою роботу: вже є два провадження щодо правоохоронців. URL : <https://www.5.ua/polityka/dbr-rozpochohalo-svoiu-robotu-vzhe-ie-dva-provadhennia-shchodo-pravookhorontsiv-181974.html> (дата звернення: 20.04.2026).

5. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 20 травня 2016 року "Про Стратегічний оборонний бюлетень України" :

Указ Президента України від 06.06.2016 № 240/2016. *Офіційний вісник України*. 2016. № 45. Ст. 1641.

6. Про порядок денний п'ятнадцятої сесії Верховної Ради України дев'ятого скликання: Постанова Верховної Ради України від 10.02.2026 р. № 4775-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4775-IX#Text> (дата звернення 20.04.2026).

7. Сологуб Є.О. Обґрунтування рекомендацій щодо напрямків удосконалення діяльності Військової служби правопорядку у Збройних Силах України в умовах воєнного стану : кваліфікаційна магістерська робота: Національний університет оборони України. Київ, 2024. 179 с.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-613-6-70>

**МОДЕРНІЗАЦІЯ МЕХАНІЗМІВ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ
ЗА СТ. 238 КК УКРАЇНИ
В УМОВАХ МІЖНАРОДНОГО ЗБРОЙНОГО КОНФЛІКТУ**

Клочко Альона Миколаївна

*доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри приватного права та соціального забезпечення
юридичного факультету,
Сумський національний аграрний університет
м. Суми, Україна*

Кубишкін Дмитро Олексійович

*здобувач ступеня доктора філософії
кафедри приватного права та соціального забезпечення
юридичного факультету,
Сумський національний аграрний університет
м. Суми, Україна*

Умови міжнародного збройного конфлікту на території України істотно підвищують суспільну небезпечність приховування або пере-
кручення відомостей про екологічний стан або захворюваність
населення, оскільки відповідна інформація безпосередньо пов'язана із
життям і здоров'ям людей, а також із забезпеченням екологічної
безпеки держави. Ст. 238 Кримінального кодексу України (далі-КК
України) [1] встановлює відповідальність за діяння, пов'язані з при-
ховуванням інформації про забруднення довкілля, що має прямий
вплив на здоров'я людей та природне середовище. В умовах дії